

ФОРМИРОВАНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

В статье рассматриваются проблемы интеллектуального творческого развития личности учителя иностранного языка в условиях инновационной образовательной среды, а также роль связи теории и практики. Рассматриваются три уровня становления новаций: концептуальный, организационно-деятельностный и научно-методический.

Ключевые слова: личность, саморазвитие, самообучение, среда, инновация, инновационная образовательная среда.

В условиях модернизации республики Беларусь все большее распространение получает ориентация на инновационный тип образовательного процесса и образовательной среды. Современные образовательные системы нуждаются в педагогах, которые ориентированы на активное участие в инновационной деятельности и творческих проектах, разработку и внедрение новых образовательных программ и педагогических технологий.

Целью второй ступени высшего образования (магистратура) является подготовка высококвалифицированных преподавателей среднего и высшего звена, способных создавать условия для перехода образования в самообразование, обучения – в самообучение, развития – в творческое саморазвитие личности (Г. А. Игнатъева, В. И. Слободчиков, И. Д. Чечель и др.).

Доказано, что способности к самообразованию и саморазвитию нельзя сформировать путем прямого педагогического воздействия. Мы можем создавать лишь особые условия, в которых у обучающихся формируется "непрерывный рефлексивный контур" всей инновационной деятельности в целом как необходимый компонент инновационной системы и условие для ее инновационного развития [1].

Концептуальным осмыслением образовательной среды на современном этапе занимаются представители разных научных теорий и подходов – мыследеятельностного (Ю. В. Громыко), антропологического (В. И. Слободчиков), эколого-психологического (В. А. Ясвин), коммуникативно-ориентированного (В. В. Рубцов), культурологического (Н. Б. Крылова, А. В. Иванов) и др.

Особый интерес вызывает появившийся в последнее время такой феномен как "инновационная образовательная среда" (В. А. Сластенин).

Понятие "инновация" имеет несколько определений: это и процесс улучшения путем внесения чего-либо нового, и новая идея, метод или устройство.

Термин "инновация" трактуется неоднозначно и рассматривается как:

- 1) новаторство, новообразование, нововведение;
- 2) привнесение конструктивных новаторских изменений;
- 3) процесс развития образовательных систем, связанных с созданием новой практики образования.

А в целом, инновации – это актуально значимые нововведения, возникающие в результате инициативы и поиска, которые вносят позитивные изменения в современную образовательную парадигму [5].

Итак, инновации – это 1) поиск, деятельность по проектированию, внедрению, получению новых результатов; 2) создание новых технологий, новых качеств деятельности.

Вслед за В. И. Слободчиковым сформулируем четыре условия, которым должна соответствовать любая инновационная деятельность:

- 1) ее следует рассматривать в пространстве определенной социальной практики;
- 2) она направлена на решение комплексной проблемы для развития всего фрагмента практики;
- 3) ей присущ культурный радикал, фиксируемый инновационный опыт, в связи с чем появляется возможность его транслировать;
- 4) в конечном счете, нововведения должны быть нормативно закреплены в изменяющейся практике, институционализированы [7].

Инновации должны соответствовать всем критериям определения "инновация", а именно:

- 1) творческая идея, которая была осуществлена;
- 2) процесс улучшения путем внесения каких-либо новшеств;
- 3) новая идея, метод или технология [3].

Внедрение инновационных идей, методов и технологий должно носить системный и экспериментальный характер, поэтому необходимо предусматривать научное руководство экспериментом, последующее обобщение результатов.

Інновацією можна считать (як утверджує Г. А. Китайгородська) лише ті ідеї, методи і технології, які не тільки втілені в педагогічний процес, але і експериментально перевірені і готові до системного цілісного впровадження в навчальний процес, зокрема – школи.

За думкою більшості вчених, якісною ознакою результату навчання і виховання, освіти школярів можна досягти тільки за умови системного підходу, взаємозв'язку і взаємозалежності теорії і практики, всіх компонентів методичної системи, реалізуються як в організації змісту, так і в технології. Тільки системний підхід може дати повноцінне досягнення цілей навчання і виховання як прогнозованих результатів.

Приходиться констатувати, що в іноземній освіті існують відставання, які зачіпаються в:

1) недостатньої осведомленості навіть кваліфікованих учителів про нові тенденції в сучасній освіті;

2) в тому, що багато працюють за старими планами;

3) є серйозні недоліки в підготовці і перепідготовці учителів;

4) вчителі не займаються самосовершенствованием, саморозвитком повністю.

Приведемо приклади з практики навчання іноземній мові в школах м. Бреста.

1) Учні недостатньо добре вміють спілкуватися на іноземній мові. Щоб навчити їх цьому, вчитель повинен вести уроки на іноземній мові. Але часто вчитель спілкується з учнями російською, аргументуючи це тим, що діти не розуміють мову на англійській мові. Коли до такого вчителя приходять практикант, він копіює його манеру спілкування з учнями, і коло замикається. Спитують, чи корисно від такої практики для студента, вчителя і університету? А коли методист аналізує урок, вказує на недоліки і на те, як їх можна виправити, вчитель школи не вважає потрібним бути присутнім при цьому.

2) Принцип колективного (парного, групового) взаємодія учнів здається повинен бути добре відомим. Але він або взагалі не впроваджується вчителем, або рідко, епізодично, не підкріплюється знаннями, теорією, не пов'язаний системно з особистісно-орієнтованим підходом. Тому практично дуже мало змінюється в практиці навчання іноземній мові.

Коли ми говоримо про інновації в освіті, в освітній системі в цілому, то ми маємо на увазі створення інноваційного освітнього простору, інноваційної освітньої середовища, в межах якого створюються умови для розвитку особистості навчального, його творчої діяльності, де розвиваються креативні здібності студентів і викладачів, створюються нові інноваційні технології, розвивається інноваційна діяльність.

Як відзначають автори "Креативної педагогіки і психології", інновації виникають в результаті того, що "людина постійно проявляє дослідницький інтерес до тих або інших явищ, які стали для нього проблематичними, викликають внутрішнє напруження своєю незвичністю, новизною, змушують думати і діяти, відповідати на них своїми новітніми. Ці явища можуть виникати не тільки в оточуючій середі, але і в самому людині, в сфері його цінностей і потребностей" [4, с. 410].

Для роз'яснення понять "середовище" і "простір" звернемося до дослідження В. А. Козьова [2], який відзначає, що простір може впливати на людину, але не передбачає його включення, а середовище – це взаємодія і взаємодія оточення з суб'єктом освіти. Виходячи з цього, середовище як педагогічне явище є сукупність умов, в яких розгортається освітній процес і з якими вступають у взаємодію суб'єкти цього процесу.

Особливо відзначимо, що практичною метою іноземної освіти стає розвиток особистості, до якої слід не тільки навчати, але і розвивати, досягати бажаного результату навчання, самостійно здобувати знання. Цьому сприяють освітні технології, Інтернет-ресурси, створювана інноваційна освітня середовище, які всі разом залучають кожного студента до активної пізнавальної інформаційно-комунікативної діяльності.

Пошук інноваційних засобів і способів формування творчої особистості – актуальна задача сучасної освіти, інтегруючої теоретичні і практичні дослідження, спрямовані на розвиток особистості навчального в освітньому процесі в умовах інноваційної інформаційно-освітньої середовища.

Відзначимо основні характерні умови інноваційної освітньої середовища, що сприяють розвитку творчих початків і креативних здібностей як у викладача, так і у студентів. Вони наступні:

– організація і зміст освітнього процесу, здійснювані на рівні розвитку сучасної методики, дидактики, філології і др.;

– комфортна психологічна обстановка, що дозволяє використовувати свої дослідницькі здібності;

– в колективі викладачів (кафедри, факультету) підтримуються і поощрюються новаторські тенденції;

– керівництво навчального закладу (кафедри, університету) впевнене в необхідності розвитку інноваційної діяльності і проводить відповідну організаційну роботу.

Інноваційна середовище навчального закладу здатна впливати на розвиток педагога як особистості і професіонала, пробудити в ньому інтерес до активної педагогічної творчості.

В зарубежной дидактике активно разрабатывается понятие "средо-ориентированное обучение" (environmental-oriented training), где обучение выстраивается посредством особой "обучающей среды", которая представляет собой совокупность системных влияний предметной, социальной и информационной сред.

Педагогические инновации различаются по принципу модернизации и/или трансформации, а также по области применения: образовательная среда, цели, уровни и сроки инноваций, каковы причины их появления (естественные или искусственные).

По мнению ученых, все нововведения можно разделить на три вида:

- 1) новации, связанные с изменением содержания образования;
- 2) новации, связанные с разработкой и реализацией новых образовательных технологий;
- 3) новации, связанные с изменением модели учреждения образования: структурных образований, управленческих процессов (А. Б. Хуторской, Н. Н. Сургаева, Е. В. Стародубцева и др.).

Первый вид новаций связан с ответами на вопросы: чему учить, какой сложности задания, какой понятийный аппарат. Второй вид новаций связан с поиском ответов на вопросы: как следует выстраивать обучение, в какой последовательности, какие формы и приемы обучения использовать, какие технологии обучения стимулируют у учащихся различные способы познания и др. Третий вид новаций предполагает изменить модель управления образовательным учреждением, создать принципиально новую модель школы (например, лицеи, гимназии, школа-лаборатория, профильное обучение и т.п.).

Как можно убедиться, основное влияние на личность и развитие обучающегося оказывает не столько деятельность педагога, сколько специально созданная среда, в которой происходит самообучение, саморазвитие, что связано с психологическими механизмами внутренней активности обучающегося в его взаимодействии со средой.

Обратим внимание, что инновационная образовательная среда как бы "соседствует" с таким феноменом как "рефлексивная образовательная среда" (А. А. Бизяева, Г. Г. Ермолаева), которая подчиняется закону необратимой дестабилизации, согласно которому любой инновационный процесс в системе образования неизбежно вносит деструктивные изменения в инновационную социально-педагогическую среду. Чем значительнее педагогическое новшество, тем основательнее дестабилизация, касающаяся инновационной среды разного типа: теоретической, опытной, коммуникативной и др.

По мнению В. А. Сластенина (разделяемому Е. В. Стародубцевой), рефлексивная среда позволяет создавать особые условия, в которых личностный и интеллектуальный опыт учителя / преподавателя служит своеобразным препятствием к достижению цели, в котором проблемность раскрывается как интеллектуальное противоречие, столкновение знаний, умений учителя с особенными условиями инновационной ситуации. Самостоятельное преодоление этого противоречия выступает в итоге как открытие, нововведение и одновременно как личностное и интеллектуальное развитие, выражающееся в активной самоперестройке личности, реорганизации мышления [6].

Под рефлексивной средой понимают систему условий развития личности, ее потребности в рефлексии. К параметрам рефлексивной среды можно отнести возможности, условия, способы деятельности, отношения, которые складываются в результате усвоения культуры через личный опыт.

Итак, инновационная образовательная среда, равно как и рефлексивная среда являются стимулом, движущей силой, способствующей осознанному и целенаправленному проектированию личностного самоопределения и становления авторства собственных новаций.

В области образования выделяют три уровня становления новаций: концептуальный, организационно-деятельностный, научно-методический. Главное в педагогической инноватике – личностный фактор, коммуникативная характеристика обучения, деятельностный характер содержания учебного процесса и культура как цель и результат образования (Е. И. Пассов, А. Н. Щукин и др.).

Использованные источники

1. Ковалева Т.М. Экспертиза и консультационная поддержка инноваций в системе образования / Т.М. Ковалёва. – М. : Российская политическая энциклопедия, 2004. – 160 с.
2. Козырев В.А. Высшее образование России в зеркале Болонского процесса : науч.-метод. пособие для пед. работников вузов / В. А. Козырев. – СПб. : Изд-во РГПУ имени А. И. Герцена, 2005. – 429 с.
3. Кулешова Г. М. Инновация как новая философия образования / Г. М. Кулешова // Интернет-журнал "Эйдос" [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2005/0910-20.html>. – Дата доступа : 20.08.2015.
4. Морозов А. В. Креативная педагогика и психология : учебное пособие / А. В. Морозов, Д. В. Чернилевский. – М. : Академический проспект, 2004. – 560 с.
5. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / под ред. Е. Г. Полат. – М., 2002. – 270 с.
6. Сластенин В. И. Педагогика: инновационная деятельность / В. И. Сластенин, Л. С. Подымов. – М. : Магистр, 1997. – 224 с.
7. Слободчиков В. И. Инновации в образовании: основания и смысл / В. И. Слободчиков // Исследовательская работа школьников. – 2004. – № 2. – С. 6–18; № 3. – С. 5–15.

Сатинова В. Ф.

**ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА
НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У статті розглядаються проблеми інтелектуального творчого розвитку особистості вчителя іноземної мови в умовах інноваційного освітнього середовища, а також роль зв'язку теорії з практикою. Розглядаються три рівні становлення новацій: концептуальний, організаційно-діяльнісний та науково-методичний.

Ключові слова: *особистість, саморозвиток, самонавчання, середовище, інновація, інноваційне освітнє середовище.*

Satinova V. F.

**DEVELOPMENT OF INNOVATIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT
OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING**

The article deals with the problems of intellectual creative development of personality under the conditions of innovative educational environment.

The author states that the abilities of self-development and self-education can't be formed with the help of direct pedagogical influence. Intellectual creative development of personality requires a certain educational environment. The article provides views of different scholars on the concepts 'educational environment' and 'innovation'. Such necessary criteria of any innovation as its novelty, experimental character, systematic usage and social significance are presented in the article.

The author draws attention to some drawbacks of modern foreign language teaching (unawareness of modern educational tendencies, old curricula, inefficiency of teacher training programs, lack of self-development and self-education) which keep innovative ideas and methods of teaching out of practice.

The main conditions of innovative educational environment which assists in developing creative abilities of teachers and students are the following: modern ways of organization and contents of education; comfortable psychological atmosphere; support of innovative tendencies among teachers and administration.

V. F. Satinova distinguishes between the notions 'innovative educational environment' and 'reflexive educational environment', and at the same time points out their significance for personality development and innovative creation.

Key words: *person(ality), self-development, self-education, environment, innovation, innovative educational environment.*

Стаття надійшла до редакції 21.09.2015